

פרשת תזריע

ב"ה (תזריע) פ"ב ב"ב ע"ג ע"ד

[א] ברעיא מהימנא (ח"ג רע"ג) אמר בשלש

סעודות שבת, רזא דענג ונהר יוצא מעדן וגו' ומאן דלא מקיים לון ואית ליה רשו לקיימן אתהפך ליה לנגע צרעת, וכן כתב בתיקונים (הקדמה י"ב, ושאר דוכתי) מאן דאית ליה ולא מקיים ליה אתהפך ליה לנגע צרעת, וכן בהיכלות (פקודי וי"ב): בהיכל זכות חשב אתר איקרי ענג דבהאי אתר כד עייל שבתא מתסדראן כל פתורי דבני עלמא דאקרו. בני היכלא דמלכא וכו' וכד פתורא דבר נש לא קיימא בסדורא דענוגא וכו' נטלו ליה ועיילו להאי אתר דאיהו בהפוכא מן דא ואיקרו נגע, הענין דשלש סעודות שבת הם ראשי תיבות ענג עדן נהר גן כמ"ש בזה"ק (ח"א כ"ו). והם כנגד קדושת שלשה אבות, ומצורע משולח חוץ לשלשה המחנות שיש בישראל, מחנה ישראל מחנה לוייה ומחנה שכינה, ובמחנה שכינה יש רשות לכל כהנים לכנוס לצורך עבודה, ויש קודש הקדשים שאין רשות לכנוס רק לכהן גדול ביום הכפורים, והוא כנגד עתיקא וכמ"ש בזה"ק (ח"ב קכ"א). אתר דאיקרי קודש הקדשים והוא אין שהוא עתיקא, וקדושת המחנות כנגד קדושת השלשה אבות. מחנה שכינה כנגד אברהם אבינו ע"ה שהוא היה הראשון שהתחיל להוריד השכינה לארץ (בראשית רבה י"ט, ד) וכתוב ביה (תהלים ק"י, ד) אתה כהן לעולם וכנגדו מחנה שכינה שמויחד לכהנים, ומחנה לוייה כנגד קדושת יצחק אבינו ע"ה כמ"ש בזה"ק (ח"ג ל"ט). דיין מסיטרא דליואי וכו' דגבורה הוא וכו' וירתיך ליואי לסטר שמאלא וכו' ויצחק אבינו ע"ה מרכבה למדת גבורה פחז יצחק, ומחנה ישראל נגד קדושת יעקב אבינו ע"ה שמטתו שלימה זכה לקדושת מחנה ישראל היינו שיש קדושה בכל ישראל, והוא הבריה התיכון מבריה מן הקצה אל הקצה. נהר היוצא מעדן להשקות את הגן, עדן שכל הנעלם אין אתר דאיקרי קודש הקדשים, ומצורע שמשולח חוץ משלשה המחנות. היינו שאין לו חלק בישראל. ומשום הכי בגחזי שאמר לו אלישע וצרעת נעמן וגו' עד עולם. היינו שיהיה משולח לעולם ממחנה ישראל. חשבוהו בכלל שאין להם חלק לעולם הבא שאינו בכלל ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ שמזה למדו שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ושבת בת מתעטרא באבהן ומתסדראן פתורי דאיקרו בני היכלא, ומשום הכי אמר שמי שאינו מקיים השלש סעודות אתהפך ליה לנגע צרעת:

ובמדרש רבה (פרשה זו ט"ו, ד) משל למטרונה וכו' אמר לה המלך אל תתייראי אלו לעבדים ושפחות אבל את לאכול ולשתות ולשמוח. כך כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר להם משה אל תתייראו אלו לעכו"ם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, וצריך להבין הא פרשת נגעים לישראל נאמר דוקא, ואדרבה עכו"ם אינם מטמאין בנגעים (כדאיתא ריש פרק ג' מגעים), גם הפסוק שהביא רבים מכאובים לרשע משמע אף בישראל. ומי שעובר אף על מצוה דרבנן גם כן נקרא רשע (יבמות כ.). אך בזה יש לומר דרשע היינו עכו"ם דבישראל ועמך כולם צדיקים, אך אחר כך הביא במדרש רבה שרבי קרא על עצמו רבים מכאובים לרשע.

והענין הוא דכתיב (שמות ט"ו, כ"ו) ויאמר אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך. וצריך להבין וכו' וזהו שזכר אם שמוע וגו' והישר וגו' ושמרת וגו' שלא אשים כל המחלה אשר שמתו במצרים, גם קושית הגמרא (סנהדרין ק"א). ומאחר שלא שם רפואה למה, והענין הוא על דרך מה שאמרו במדרש (שמות רבה כ"ז, ט) שברתם נעשה וכו' הזהרו בנשמע. והיינו שיהיה החשק לשמוע דברי תורה וזהו אם שמוע תשמע וגו' והאזנת למצוותי שעל כל פנים יהיה לכם חשק להיות טוב אף שתקלקלו במעשה בפועל מכל מקום הבטיח להם הקב"ה כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך, ששם במצרים היו המכות להם רק לעונש שנקרא נגע כמו שנאמר (שמות י"א, א) עוד נגע אחד אביא וגו' שהמכה היה בשורש והיה נקרא נגע, ואף דכתיב (ישעיה י"ט, כ"ב) נגוף ורפוא, הוא נגוף למצרים ורפוא לישראל כמ"ש בזה"ק (ח"ב ל"ו), וכמו שאמרנו שבכל מכה יצאו ישראל מקליפה אחת ונכנסו למדה אחת מעשר מדות דקדושה, אבל למצרים היה המכה בשורשם רק לעונש, וזה לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, שאף שלפעמים צריך לבוא המכה כנגעים יהיה רק דרך רפואה שיהיה מזבח כפרה, וכמו שאמרו (ברכות ה'): מזבח כפרה הוי, וזה שנאמר לא אשים עליך שה' יתברך אינו שולח לישראל רק יסורים של אהבה, כמו כל הגלויות שהם רק ואוהבו שחרו מוסר, וכמו שאמרו במדרש רבה (שמות רבה א') על גלות מצרים, אף שהיה עבודת פרך

ויסורים קשים, דכל שאינו יסורים של אהבה אין הקב"ה מזכיר שמו על הרעה. וכמו שאמרו במדרש (בראשית רבה ג, ו) ולחושך קרא אלהים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה (ועיין תוס' תענית ג, ד"ה ואילו). ובפרשת תוכחה כתיב כולוהו בשם הוי"ה שהוא שם של רחמים, אך שם הוא ואוהבו שחרו מוסר, ונגעים שאינם יסורים של אהבה לא אשים עליך אז רק בזמן כי אני ה' רופאך שה' יתברך שולח הרפואה אחר התשובה.

זוה שאמרו (סנהדרין ק"ז) כל הכי נטרד ההוא גברא, אמר לו הקב"ה קבל עליך יסורין קיבל עליו אמר רב יהודה אמר רב ששה חודשים נצטרע דוד וכו', ואם היה מגיע לו עונש זה למה לא שלח לו ה' יתברך, ודוד המלך ע"ה ביקש למה הרצועה תלויה הכוני בה כמו שאמרו במדרש (תהלים כ"ו). אך עליו נכתב עוון פגם הברית שנחשב במדרש רבה (פרשה זו י"ז, ג) על עשרה דברים נגעים באים וכו' ועל גילוי עריות וכו' וכן הוא בגמרא (ערכין ט"ז). ובנגעים אמרו בגמרא (ברכות שם) שאינם יסורים של אהבה, ויש שני תירוצים בגמרא הא לן והא להו ואיבעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא, וכמ"ש בזה"ק (פרשה

זו מ"ו) ואי לאו מחי ליה באתגליא באנפוי וכו' שזה אינן של אהבה ושני התירוצים אחד המה, דבארץ ישראל שטעון שילוח ממילא אף שהנגעים בצנעא מכל מקום הוא בפרהסיא שמשולח מן המחנה, וטמא טמא יקרא, ואצל דוד המלך ע"ה שהוצרך לעונש נגעים והיה בארץ ישראל ופרשו ממנו סנהדרין. כמו שאמרו בגמרא שם והיה פרהסיא, ומשום הכי אמר לו הקב"ה קבל עליך יסורין, שה' יתברך אינו מיחד שמו על הרעה, ואין ה' יתברך שולח רק יסורין של אהבה כמו שנאמר לא אשים עליך רק כשנצרך לזה שיהיה לו למזבח כפרה אז כי אני ה' רופאך.

4

5

וזה שאמרו במדרש כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, כיון שיכול להיות טומאה כזאת שיצטרכו לצאת החוצה אף ממחנה ישראל מי יודע אם יהיה בכלל ועמך כולם צדיקים, אמר להם משה אל תתייראו אלו לאומות העולם שלהם שולח הקב"ה יסורין שאינם של אהבה רק נגוף למצרים, אבל אתם אם הצטרכו חס ושלום ליסורים כאלו יהיו גם כן רק לרפואה למזבח כפרה. ומן הסתם כיון שעונש המבטל ענג שבת שמתהפך לנגע, השכר למי שמתרפא מנגעו על ידי תשובה הוא לאכול ולשתות ולשמוח דמתהפך מנגע לענג, והביא הפסוק רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו, וצריך להבין וכי היפוך הרשע הוא הבוטח בה' והוא ליה לומר וצדיק חסד יסובבנו, אך הוא על פי מה שנאמר (תהלים ל"ד, י"ז) פני ה' בעושי רע וגו'. רע היינו הפוגם ברית' (וזה"ק ח"א רי"ט: ובגדה י"ג:) ואמר אחר כך צעקו וה' שומע היינו דצעקה מועיל לזה, ואמר אחר כך תמות רשע רע שהפוגם נקרא רשע כמו שנאמר (ישעיה ג, י"א) אוי לרשע רע, ושונאי צדיק היינו מי שהוא שונא למדת צדיק שהיא דנטיר ברית, יאשמו, פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו, אמר עבדיו ולא אמר צדיקיו דצדיקים אינם צדיכים פדיון, רק עבדיו נקראו שרוצים להיות עבדיו ויש להם חשק להיות טוב והם בכלל עבדי ה'. ומדקאמר ולא יאשמו מכלל דמיידי במי שראוי להיות אשם, אך כיון שהוא מהחוסים בה' שרוצים להיות טוב באמת. אך היצר מתגבר עליהם. לא יאשמו, וכשבא עליהם יסורין הם רק למזבח כפרה (ותחבאר במקום אחר).

וזה שאמרו במדרש רבים מכאובים לרשע היינו למי שהוא משונאי צדיק מדת ברית, אבל הבוטח בה' שהוא מהחוסים בו אף שהיצר מתגבר עליהם, מכל מקום כשבא עליו יסורין בפרהסיא שאינם מכלל יסורין של אהבה, מכל מקום הוא רק לרפואה כמו שנאמר לא אשים עליך רק כי אני ה' רופאך והוא מזבח כפרה, ועל ידי שמתעורר בתשובה אז זוכה להיות מתהפך לענג וזהו חסד יסובבנו יסובבנו כאור מקיף אף שלא יהיו נגלה החסדים, מכל מקום התכלית יהיה לחסד שיהיה לרפואה ויתהפך לענג, והביא המדרש מרבי שנכשל באצבעו הקטנה שהיה בפרהסיא ודן שאינו יסורין של אהבה וקרא על עצמו רבים מכאובים לרשע אמר לו רבי ישמעאל אילו לא קרינו בענין (איכה ד, כ') רוח אפינו משיח ה' הייתי אומר וכו' והיינו שבחטאם נלכד כמו שנאמר נלכד בשחיתותם, וכמ"ש בזוה"ק (פרשה זו מ"ו: ט) שנענש מפני שהיה בידו למחות, ועל זה באו יסורין בפרהסיא מפני שלא מיחה לא בטמירו ולא באתגליא, ופגם בזה שלא אמר טוב כמו שנאמר (תהלים ל"ט, ג') החשתי מטוב וגו'. וזה שהביא מפסוק זה שהנגעים רק לזכות לאכול ולשתות ולשמוח שזה פירוש חסד יסובבנו:

הלל הבבלי ויסדה וכו' ובגמרא (סנהדרין כ"ד.) במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל והיינו דשם עיקר התפשטות התורה שבעל פה להוציא האור מתוך החושך על ידי פלפולה של תורה. ובמדרש (תנחומא שם) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגגו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה והיינו על תלמוד בבלי.

7. כת י' אש"ן חג"ר

7

6

[ח] רבות כנות עשו חיל וגו' (משלי ל"א, כ"ט). כפי מה שאמרנו (לעיל מאמר ו') דחיל מורה על דברי תורה תורה שבעל פה וכמו שפירש רש"י (ברכות ס"ד.) מחיל אל חיל משייבה לשייבה וכו' ולפי זה אין מובן מהו הלשון רבות כנות. ובשיר השירים (ב, ה') כשושנה וגו' כן רעיתי בין הבנות. וכן ראוה כנות וגו' (שם ו, ה') שם מתפרש כנות על אומות העולם, וכאן אין לו מקום. אך הענין על פי מה שאמרו בגמרא (עירובין כ"א:) אם פרחת הגפן אלו בעלי מקרא וכו' בעלי משנה וכו' בעלי גמרא שם אתן את דודי לך אראך את כבודי וגודלי שבת בני ובנותי. וצריך להבין מהו לשון בנותי כיון דאיירי בבעלי מקרא משנה וגמרא ובנות לאו בני תורה נינהו.

אך מצינו (מנחות ק"י:) בני מרחוק אלו גלויות של בבל שדעתן מיושבת עליהם כבנים, ובנותי מקצה הארץ אלו גלויות של שאר ארצות שאין דעתן מיושבת עליהם כבנות, ורש"י פירש בני בבל אין להם עול מלכות כשאר גלויות וכו'. (ויש סעד לזה בתנחומא פרשת נח פרק ג' ואותן שתי ישיבות לא ראו שבי ולא שמד) ומהרש"א ז"ל פירש ששם החרש והמסגר עיין שם. ויתכן לפרש לשון שדעתן מיושבת על התורה שבעל פה שלהם. בדעת רוח הקודש (כמו שכתב רש"י שמות ל"א, ג') ותורה שבעל פה על ידי רוח הקודש (רמב"ן בכא בתרא י"ב:) רוח מההיא קודש דלעילא (וזהו ח"ג ס"א.) ובגמרא (מגילה י"ד:) ותלבש אסתר מלכות וגו' שלבשתה רוח הקודש וזה שאמרו גלויות של בבל שדעתן מיושבת עליהם וכו' דעיקר התפשטות תורה שבעל פה בבבל כמו שאמרן (סוכה כ.) עלה עזרא מבבל ויסדה וכו'.

וזה שאמרו אראך כבודי וגודלי טלא דעתיקא תורה שבעל פה שבה בני גלות בבל שדעתן מיושבת עליהם כבנים. ובנותי תלמידים של גלויות שאר ארצות שאין דעתן מיושבת עליהם כבנות. וזה שנאמר רבות כנות תלמידים של גלויות שאר ארצות שאין דעתן בתורה שבעל פה מיושבת עליהם כבנות, עשו חיל בתורה כמו שפירש רש"י (בברכות הנ"ל) ואת אשת חיל עטרת בעלה. יתוד קודשא בריך הוא ושכינתיה הוא כנסת ישראל עם המשתדלין באורייתא דאינון שבתות וימים טובים (וזהו ח"ג כ"ט:) מדת מלכות. עלית על כולנה. שקר החן והבל היופי, אף המשתדלין באורייתא אם הוא רק לתן וליופי שאין בהם יראת שמים. היא שקר והבל כמו שאמרו (יומא ע"ב:) למה זה מחיר ביד כסיל וגו' שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים, ונקרא מחיר ביד כסיל כמו שאמרו (יומא שם) חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד. וזה שנאמר שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל: